

2009. szeptember 14-e és október 30-a között ötödik alkalommal került sor a Szociális és Munkaügyi Minisztérium (SzMM), az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) és az MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet (GVI) közös kutatására, a versenyszektor rövid távú gazdasági kilátásait és munkaerő-piaci döntéseit előrejelző vállalati empirikus vizsgálatra. Az adatfelvétel során 7151 cég vezetőjét keresték fel a kérdezőbiztosok. A kapott válaszokat vállalatméret és gazdasági ág alapján súlyoztuk.

Az adatelemzés eredményeiből kiderül, hogy a gazdasági válság a legjobban teljesítő vállalati szegmensekre volt kiemelkedően kedvezőtlen hatással. Így akár a létszám, akár az exporttevékenység, vagy a tulajdonosi háttér szerinti bontást vizsgáljuk, arra a következtetésre jutunk, hogy az üzleti kilátásokat tekintve 2009-ben csökkentek az egyes vállalati csoportok közötti különbségek.

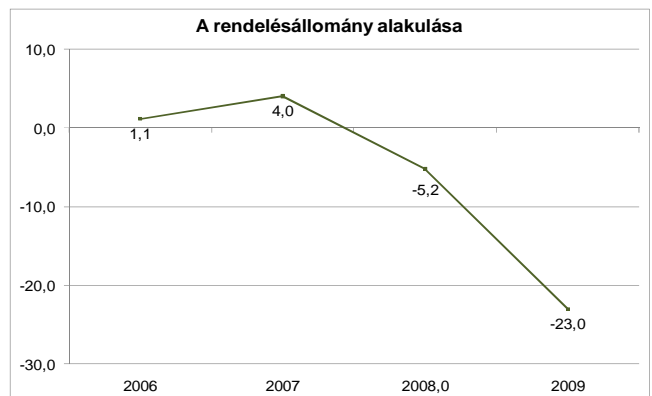
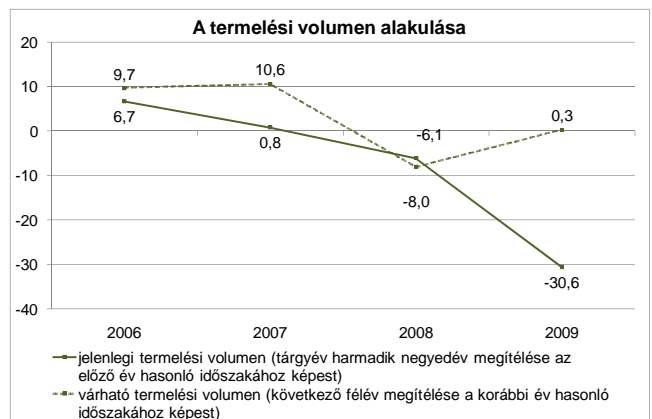
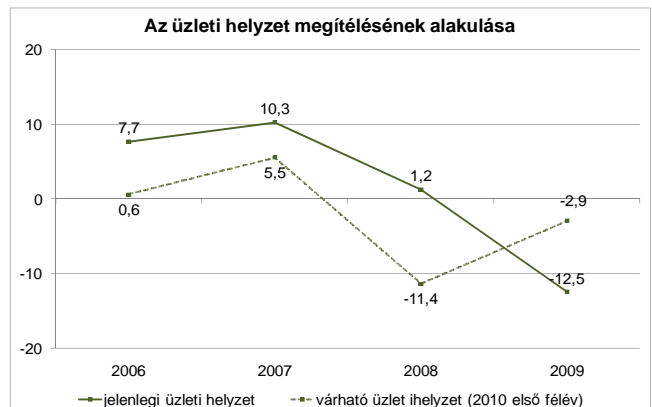
A vállalatok üzleti helyzetének értékelése alapján elmondható, hogy a válság valószínűleg már elérte mélypontját, és a 2010 első félévére vonatkozó prognózisok már mutatják a kilábalás jeleit. A 2008 őszi megfogalmazott várakozások jól előrejelezték a 2009-ben bekövetkezett nagyarányú termelés- és foglalkoztatás-visszaesést. A tavalyi prognózis azt jelezte, hogy 2009 első félévére 11 százalékpontos fölénybe kerülnek a rossz üzleti helyzetben levők a jó üzleti helyzetről beszámoló vállalatokkal szemben. 2009 őszi közel 13 százalékponttal haladta meg a jó helyzetben levő vállalatok arányát a rossz helyzetben levőké. A 2010 első félévére vonatkozó várakozás azonban már jóval kedvezőbb képet mutat. Bár még mindig többen gondolják, hogy üzleti helyzetük inkább romlani, mint javulni fog a következő időszakban, a különbség már csak 3 százalékpont a két csoport között. A vállalatok 23 százaléka prognosztizál további visszaesést, 20 százalékuk pedig üzleti helyzetének javulására számít.

Pozitív értéket vett fel a termelési volumen várható alakulását mutató egyenlegmutató értéke: 2010 első félévében – 2009 első félévéhez viszonyítva – már árnyalatnyival több cég jelzi előre a termelési volumen növekedését, mint csökkenését.

A 2009 őszi adatok szerint 6,5 százalékponttal csökkent a versenyszférában a kapacitáskihasználtság a tavalyi helyzethez képest. Így jelenleg 76 százalékos a versenyszféra átlagos kapacitáskihasználtsága.

2009-ben jelentősen csökkent a versenyszféra rendelésállománya. Az egyenlegmutató értéke 17 ponttal alacsonyabb, mint 2008 hasonló időszakában volt, így -23 ponton áll. Ez azt jelenti, hogy 23 százalékponttal több cég jelezte, hogy rendelésállománya alacsony, mint amennyi azt magasnak ítélte meg.

A beruházási aktivitást mérő index értéke a 2008-as mélypont után több mint egy pontot emelkedve 3,7 ponton áll. Ez az érték még mindig sokkal alacsonyabb, mint a válság előtti utolsó felvétel 9 pontja. A válság előtti néhány évben még a beruházások terén élenjáró, gazdaságilag fejlett régiókat különbözőképpen viselte meg a válság. A Középföldén működő vállalkozások következő évi

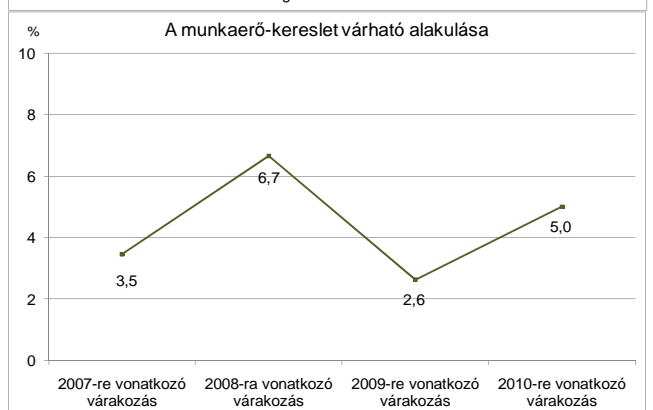
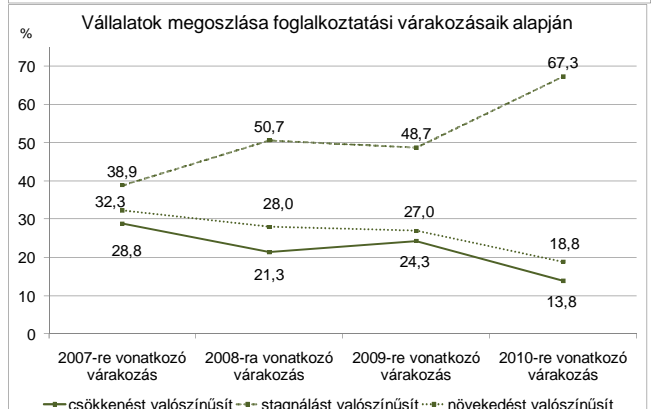
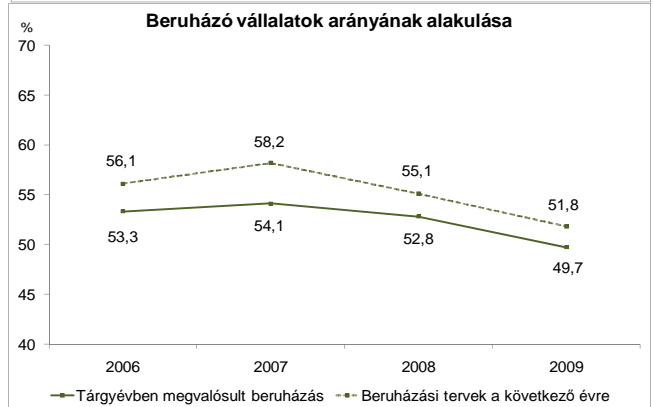
beruházásaikkal kapcsolatban 2008 őszén még nagyon pozitív várakozásokat fogalmaztak meg, 2009-ben viszont már kedvezőtlenebbül tekintenek a következő időszakra. A nyugat-dunántúli régió vállalásai azonnal megéreztek a válságot: egyenlegmutatójuk 2008 őszén negatívba fordult, ám beruházási terveik 2009 őszén már kimagaslóan pozitív képet festettek.

A vállalatok 86 százaléka alkalmazott már valamilyen eszközt a gazdasági válság hatásainak kezelésére. A kiadások csökkentésére és a piaci pozíciók stabilizálására irányultak legnagyobb arányban a piaci szereplők lépései. A legnépszerűbb technika az egyéb költségek csökkentése (61 százalék) és az új piacok keresése (57 százalék) volt.

A korábbi évekhez képest jelentősen megnőtt azon cégek aránya, amelyek létszámuk stagnálását valószínűsítik a következő évre. Ezzel együtt csökkent a növekedést és a csökkenést prognosztizálók aránya is. Előbbiek 19 százalékos, utóbbiak pedig 14 százalékos arányt képviselnek a mintában, azaz a várható létszámváltozás egyenlegmutatója immár pozitív tartományba került és 5 százalékosra ért el. Létszám bővítést nagyobb arányban csak a külföldi (32 százalék), az export-orientált (27 százalék) és az észak-magyarországi vállalatok prognosztizálnak. A megkérdezett vállalatok válaszai alapján elmondható, hogy 2009-ben közel 70 ezer fővel csökkent a foglalkoztatottak száma a versenyszférában. A foglalkoztatottak számának csökkenése leginkább a külföldi (-42 ezer fő), a 250 fő feletti (-54 ezer fő), az ipari területen tevékenykedő (-63 ezer fő) és az exportorientált (-55 ezer fő) vállalatokhoz köthető. A 250 fő feletti vállalatokat kivéve, e szegmensek mindegyike pozitív létszámegyenleggel jellemezhető 2010-ben. A munkaerő-piaci prognózis már a gazdasági válságból való kilábalás jeleit mutatja: 2010-ben közel 12 ezer fővel több dolgozót szándékoznak felvenni, mint elbocsátani a cégek.

2009-ben az egy évvel korábbinál magasabb arányban találunk nem teljes munkaidős alkalmazottakat foglalkoztató vállalatokat a megkérdezettek között. E vállalatok arányának növekedése ugyanakkor nem egyformán jelent meg az egyes vállalati jellemzők szerint képzett csoportokban. A tisztán külföldi és tisztán hazai kézben levő cégek körében nőtt, míg a vegyes tulajdonúak körében csökkent a nem teljes munkaidősöket alkalmazók aránya. A 2010-ben nem teljes munkaidős alkalmazottakat foglalkoztatni tervezők aránya valószínűsíthetően szinte minden ágazatban, minden régióban, vállalatmérettől és exporttevékenységtől függetlenül enyhén csökkenni fog.

2009-ben valamivel csökkent a határozott idejű munkaviszonnyal is foglalkoztató vállalatok aránya a 2008-as értékhez képest. Ez a csökkenés a vállalatok tervei szerint folytatódni fog 2010-ben is. Ugyanezt a tendenciát erősíti meg az, hogy szinte minden vállalati csoportban magasabb a határozott idejű munkaviszonnyal rendelkező

alkalmazottak számát csökkenteni tervező vállalatok aránya, mint amelyek növelni szeretnék azt.

2009-ben erősen visszaesett a külföldi állampolgárságú munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya, 27 százalékról 17 százalékra. Kivétel volt a tisztán külföldi kézben levő vállalatok csoportja, ahol még növekedésről is beszélhetünk. A 2010-re vonatkozó tervek azonban e csoportban is csökkenést jeleznek előre, míg a hazai és vegyes tulajdonú cégek körében közel állandó marad a külföldiek foglalkoztatók aránya.

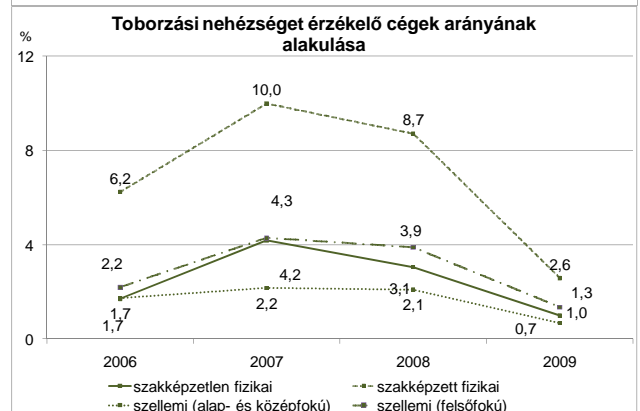
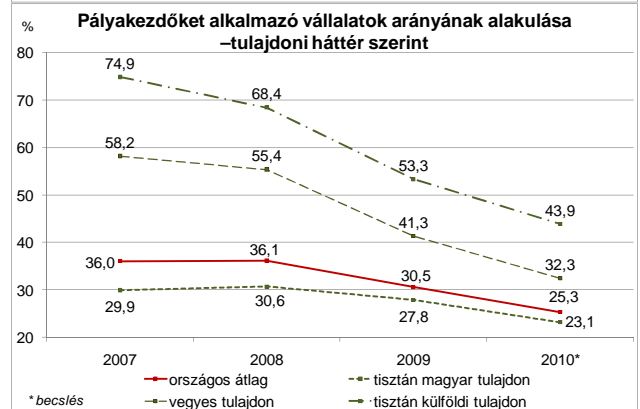
A 2009-es év folyamán visszaesett a pályakezdőket foglalkoztató cégek aránya, 36 százalékról 31 százalékra. Ez a csökkenés a vállalatok előrejelzései szerint 2010-ben is folytatódni fog.

2009-ben erőteljesen csökkent az AM-könyvvel foglalkoztató cégek aránya, 31 százalékról 17 százalékra. Ez a csökkenés a vállalatok előrejelzései szerint kisebb ütemben, de folytatódni fog 2010-ben is, de a vegyes és tisztán külföldi tulajdonú cégeknél még enyhe növekedés is megfigyelhető lesz, így közelednek egymáshoz a tulajdonviszony szerint képzett csoportok adatai.

A kölcsönvett munkaerőt foglalkoztató cégek aránya 2008-ban és 2009-ben 7 százalékon stagnált, és 2010-ben csak marginális mértékű növekedés várható arányukban. Ez az általános stagnálás ugyanakkor nem jelenti, hogy minden vállalatcsoportban változatlan volt és marad a kölcsönvett munkaerőt foglalkoztató vállalatok aránya 2008 és 2010 között. Míg a hazai cégek körében nőtt ez az arány (3 százalékról 4 százalékra), addig a vegyes tulajdonú és külföldi cégek körében jelentősen csökkent (közel 6 százalékponttal).

A gazdasági válság következtében jelentős mértékben, 9 százalékponttal csökkent a toborzási nehézségekkel szembesülő vállalatok aránya. Míg 2008-ban a vállalatok 14 százaléka, addig 2009-ben mindössze 5 százaléku nyilatkozott így. A csökkenés elsősorban a szakképzett fizikai munkások iránti kereslet lanygulásából következik. Míg 2008-ban a vállalatok közel 9 százaléka szembesült a szakképzettek esetében toborzási problémákkal, addig 2009-ben már csak 3 százaléku nyilatkozott így.

A gazdasági válság nem érintette jelentős mértékben a vállalatok képzési aktivitását. Egy év alatt csak 2 százalékponttal csökkent a képzéseket nyújtó vállalatok aránya. A legnagyobb csökkenés az exportorientált vállalatok körében történt, ahol 10 százalékponttal esett a képzéseket nyújtó vállalatok aránya. Egy év alatt 6 százalékponttal növekedett a gyakorlati képzést kínáló vállalatok aránya. Jelentős a növekedés a 10 főnél kisebb (7 százalékpont), a magyar tulajdonban levő (10 százalékpont), a közép-magyarországi (13 százalékpont) és a vendéglátás-turizmus területén tevékenykedő (12 százalékpont) vállalati körben.

Nemzetközi tendenciák

A müncheni Ifo gazdaságkutató intézet német iparra és kereskedelemre vonatkozó bizalmi indexének értéke 2010 januárjában ismét emelkedett. A kedvező eredmény egyrészt annak köszönhető, hogy a megkérdezett vállalatvezetők ismét jobb jelenlegi üzleti helyzetéről számoltak be, mint az előző hónapban, másrészt a következő hat hónapra vonatkozó várakozásaik is derülátóbbakká váltak. A kutatók úgy látják, hogy a gazdasági fellendülés 2010-ben is folytatódik.

A francia statisztikai hivatal (INSEE) januári felméréseinek eredményei azt mutatják, hogy a vállalatvezetők véleménye szerint a francia ipari konjunktúra ismét javult 2010 első hónapjában. Az INSEE üzleti bizalmi indexe négy pontos javulást mutat, mellyel elérte a 2008 szeptembere óta tapasztalt legmagasabb értékét.

Az Európai Unió gazdasága

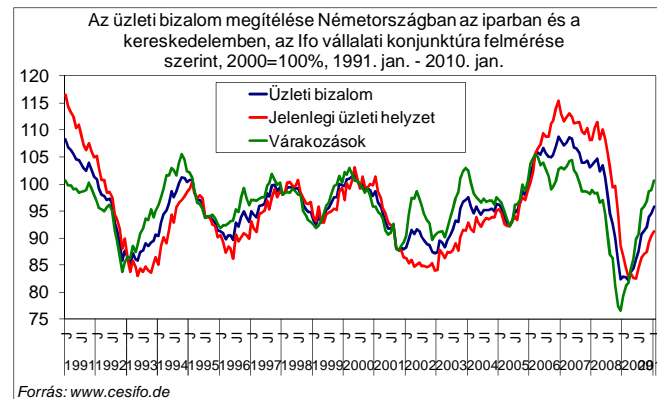
A müncheni Ifo gazdaságkutató intézet német iparra és kereskedelemre vonatkozó bizalmi indexe 2010 januárjában újfént emelkedett. A megkérdezett vállalatvezetők jelenlegi üzleti helyzete ismét javult az előző hónaphoz képest és a következő hat hónapra vonatkozó várakozásaik is derülátóbbakká váltak. A német szakértők véleménye szerint a válság utáni gazdasági fellendülés 2010-ben is folytatódik.

Az ipari vállalkozások körében az üzleti bizalom észrevehetően javult decemberhez képest. A megkérdezettek már a nyolcadik egymást követő hónapban jelezték, hogy jelenlegi üzleti helyzetük kevésbé kedvezőtlen, mint az elmúlt hónapban volt. Üzleti várakozásaik szintén javultak, és exportlehetőségeiket tekintve is fellendülést prognosztizálnak. Bár a kapacitáskihasználtság még mindig nem érte el átlagos értékét, a mutató értéke magasabb, mint három hónappal ezelőtt volt. Az ipari vállalatok létszám-gazdálkodási terveiben még mindig létszámcsökkentés szerepel.

A kiskereskedelemben a jelenlegi üzleti helyzet értékelése nem változott, a következő fél évre vonatkozó várakozások viszont igen enyhén romlottak decemberhez képest. Ennek következtében a kiskereskedelemmel foglalkozó cégekre vonatkozó bizalmi index nagyjából változatlan maradt. A nagykereskedelemben az index értéke ismét emelkedett. A válaszadók újfént azt jelezték, hogy elégedettebbek jelenlegi üzleti helyzetükkel, mint a megelőző hónapban, és a következő hat hónapra vonatkozó kilátásaik is javultak.

Az építőipar területén működő vállalatok körében az üzleti bizalmi index erőteljes javulást mutat. Bár a válaszadók némileg kedvezőtlenebb jelenlegi üzleti helyzetéről számoltak be, mint decemberben, a közeljövő üzleti kilátásait tekintve viszont jóval kevésbé pesszimisták, mint az elmúlt hónapban voltak.

Forrás: Ifo (<http://www.cesifo-group.de>)

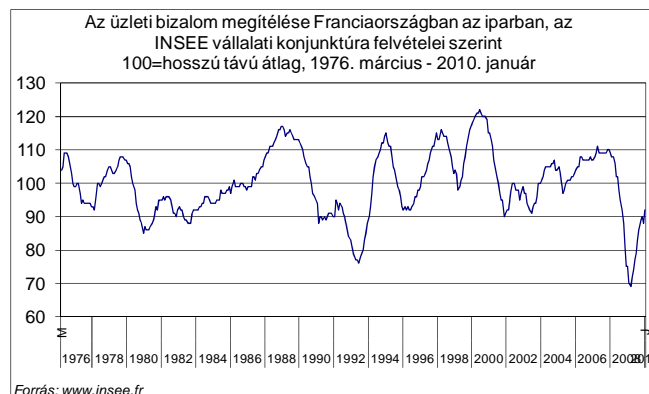
A francia statisztikai hivatal (INSEE) felmérése alapján a januárban megkérdezett vállalatvezetők véleménye szerint a francia ipari konjunktúra újfent javult.

Az INSEE üzleti bizalmi indexének értéke négy ponttal emelkedett és elérte a 2008 szeptembere óta tapasztalt legmagasabb értékét. A gazdasági fordulóponyt mutatója visszatért a kedvező konjunkturális helyzetet jelző zónába.

Az ipari vállalatok vezetői azt jelezték, hogy az elmúlt időszak kibocsátásuk észrevehetően javult és ezáltal visszatért a hosszú távú átlagos értékéhez igen közeli szintre. A késztermék-készletek volumene a vállalatvezetők megítélése szerint továbbra is jóval hosszú távú átlagos szintje alatt maradt. Emellett a megkérdezettek változatlanul úgy látják, hogy hazai és külföldi megrendeléseik csak igen kis mértékben bővültek.

A vállalatvezetők egyéni üzletmenetre vonatkozó prognózisa pesszimista maradt, így a következő hónapokban enyhe lassulásra számítanak. Ugyanakkor az általános kilátásokat jellemző index – mely a válaszadók ipari aktivitásra vonatkozó véleményét összegezve tükrözi – észrevehetően javult, így már hosszú távú átlagos értéke fölött van.

Forrás: INSEE (<http://www.insee.fr>)

Publikáció esetén kérjük, hogy elemzésünkre az
 alábbiak szerint hivatkozzon:
 MKIK GVI: Gazdasági Havi Tájékoztató,
 2010 / január, Budapest,
 2010-01-29